

The logo for RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) is displayed in white lowercase letters on a yellow rectangular background. The letters are in a sans-serif font, with the 'i' and 'v' having a distinctive shape.

Rapport 205014006/2010

K. Heimeriks | D. Beaujean

Infectieziektebestrijding en werknemersgezondheid

Eindrapportage 2009-2010

RIVM Rapport 205014006/2010

Infectieziektebestrijding en werknemersgezondheid

Eindrapportage 2009-2010

K. Heimeriks
D. Beaujean

Contact:
Karin Heimeriks
Centrum Infectieziektebestrijding (CIb), RIVM
Karin.Heimeriks@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van directie Arbeidsomstandigheden van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in het kader van het project 'Infectieziektebestrijding en Werknemersgezondheid'

© RIVM 2010

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: 'Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave'.

Rapport in het kort

Infectieziektebestrijding & werknemersgezondheid

Eindrapportage 2009-2010

Sinds 2006 zijn werknemers een expliciete doelgroep van de activiteiten van het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM. Dit komt voort uit het project 'Infectieziektebestrijding en Werknemersgezondheid', dat het CIb sinds 2006 in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) uitvoert. Het doel daarvan is de gezondheid van de werknemer, en daarmee van de bevolking in zijn geheel, te verbeteren.

Uit het project zijn veel maatregelen voortgevloeid. Zo is een arboprofessional toegevoegd aan het team van deskundigen dat bijeenkomt bij een uitbraak van een infectieziekte, het Outbreak Management Team (OMT). Bij de uitbraak van de Nieuwe Influenza A (H1N1) en de toename van het aantal Q-koorts patiënten heeft deze arboprofessional ervoor gezorgd dat arbeidsomstandigheden onderdeel werden van het advies aan de regering. Daarnaast is het Arbo Management Team (AMT) opgericht. Dit team bekijkt wie geschikt is om aan het OMT deel te nemen en adviseert deze arboprofessional.

Verder is een communicatiesysteem, een soort nieuwsbrief, opgezet voor arboprofessionals met actuele informatie over Nieuwe Influenza A (H1N1) en Q-koorts: Arbo-Inf@ct. Ook zijn specifieke arboparagrafen opgenomen in de Richtlijn Infectieziektebestrijding van het CIb en is er aandacht voor werknemers in het zogeheten signaleringsoverleg van het CIb. Dit overleg signaleert of landelijke dreigingen van infectieziekten zich voordoen en informeert de overheid hierover. Daarnaast is er aandacht voor werknemers in het voorlichtingsmateriaal (toolkits) van het RIVM voor de GGD'en, bedrijfsartsen en anderen die zich met gezondheidsvoorlichting bezighouden. Tot slot is de vragenlijst van het registratiesysteem van meldingsplichtige infectieziekten Osiris uitgebreid met drie arbeidsrelevante vragen.

Trefwoorden:

infectieziekten, werknemers, infectieziektebestrijding, werknemersgezondheid, arbo

Abstract

Infectious Disease Control and occupational Health

Final report 2009-2010

Since 2006 employees are a focus group in the project ‘Infectious disease control and occupational health’ by order of the Ministry of Social Affairs and Employment (SZW) and carried out by the Center for Infectious Disease Control and Prevention (CIb) from the National Institute for Public Health and the Environment (RIVM). The aim of this project is to improve occupational health and, as a result, public health in general.

The following measures stem from this project. An occupational health professional was assigned to the national outbreak management team (OMT) during the swine flu pandemic and the Q-fever outbreak. This occupational health professional ensured that working conditions were included in the recommendations to the government. Also, an occupational health management team (AMT) was set up to appoint and coach the professional that participates in the OMT meetings.

Arbo-Inf@ct, a communication platform, was set up to provide occupational health professionals with the latest information relating to the outbreaks of swine flu and Q fever. The CIb infectious disease control protocols were extended with paragraphs on occupational health aspects. In the CIb’s weekly early warning and response meeting, specific attention to the interests of employees was promoted. The aim of this meeting is to recognize potential threats to the public health at an early stage and to inform the government when needed. Subjects related to occupational health are now represented in the RIVM health education tools intended for Public Health Services (GGD), professionals and others who are involved in public health information. Finally, occupational health-related questions were added to the questionnaire of the Osiris infectious diseases registration system.

Key words:

Infectious disease control, employee, health, work, occupational health

Inhoud

Samenvatting		6
1	Inleiding	8
2	Signalering en bestrijding van uitbraken	9
2.1	Signalen	9
2.2	Werknemersgezondheid geïntegreerd in de Clb-werkwijze	12
2.3	Vragen gesteld door SZW	12
2.4	Surveillancerapport	13
3	Vormgeven van structuren	15
3.1	Samenwerking Clb en NCvB	15
3.2	Arbeidsomstandigheden Management Team	15
4	Informatievoorzieningen	17
4.1	Ontwikkeling richtlijnen	17
4.2	Ontwikkelen toolkits	18
4.3	Publicaties in vakliteratuur	18

Samenvatting

In de afgelopen vier jaar is er in het kader van het SZW-project 'Infectieziektebestrijding en Werknemersgezondheid' veel bereikt op dit terrein.

De inzet en samenwerking van het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) hebben geleid tot:

- **De aanwezigheid van een arboprofessional in het Outbreak Management Team (OMT).**
Werknemers vormen een speciale groep binnen de algemene bevolking. Zij kunnen verhoogde blootstellingsrisico's voor infectieziekten hebben door de aard van hun werkomstandigheden. De blootstellingsrisico's van werknemers kunnen dus afwijken van de blootstellingsrisico's van het 'normale' maatschappelijke verkeer. Met name bij de bijeenkomsten van het Q-koorts deskundigenberaad en bij Nieuwe Influenza-A (H1N1) heeft de arboprofessional een belangrijke rol gespeeld.
- **Oprichting van het Arbo Management Team (AMT).**
Als onderdeel van het SZW-project dragen twee arboprofessionals in respectievelijk de rol van voorzitter en secretaris de verantwoordelijkheid om de meest geschikte arboprofessional af te vaardigen naar het OMT. Om deze arboprofessional te ondersteunen in zijn rol en advies bij het OMT zijn diverse bijeenkomsten van het zogenaamde Arbo Management Team (AMT) georganiseerd.
- Op verschillende manieren werd **werknemersgezondheid meer onderdeel van het reguliere werk** binnen het CIb. Treffende voorbeelden zijn de toevoegingen van arbeidsrelevante informatie aan de LCI-richtlijnen Infectieziektebestrijding, de aandacht voor de mogelijke werkgerelateerdheid van casuïstiek die bij de LCI binnenkomt en de betrokkenheid van arboprofessionals bij het behandelen van deze casuïstiek, de toegenomen aandacht voor werknemersgezondheid in het RIVM-Signaleringsoverleg en de aanvulling met specifieke werkgerelateerde vragen in het registratiesysteem Osiris.
- **Een database van arbeidsgerelateerde infectieziekten.**
Door verzameling en analyse van casuïstiek vanuit het CIb, het CIb-Signaleringsoverleg en Osiris is de afgelopen jaren een database gecreëerd van arbeidsgerelateerde infectieziekten. Hierdoor kon afgelopen jaar een overzicht worden gegenereerd van infectieziekten in de zorgsector. Doordat de signalen vooral van GGD'en komen, betreft het voornamelijk casuïstiek afkomstig uit de openbare gezondheidszorg.

- **aanvullende arbeidsrelevante vragen in Osiris.**
Sinds 2001 is in Osiris, het registratiesysteem van meldingsplichtige ziekten volgens de Wet Publieke gezondheid, opgenomen of een meldingsplichtige ziekte is opgelopen tijdens de beroepsuitoefening. Sinds augustus 2009 zijn een drietal verdiepende arbeidsrelevante vragen opgenomen. Als het waarschijnlijk is dat een patiënt de ziekte heeft opgelopen tijdens de beroepsuitoefening, komt aanvullende informatie beschikbaar over het beroep, de sector waar de patiënt werkzaam is en de werkzaamheden die aanleiding kunnen zijn voor blootstelling aan de ziekte. Met deze informatie komt meer zicht op sector ofwel werkspecifieke risico's bij meldingsplichtige infectieziekten. Dit inzicht kan weer helpen bij het opstellen van beleid en bij kennisontwikkeling van infectieziektebestrijding in werk door arbeidshygiënist en bedrijfsartsen.
- Er is een communicatiesysteem ontwikkeld om arboprofessionals te bereiken: **Arbo-Inf@ct**. Gedurende de uitbraak van Nieuwe Influenza in 2009 bleek er bij arboprofessionals behoefte te zijn aan actuele informatie. Het NCvB is daarop ingesprongen en heeft in samenwerking met het CIB de Inf@ctberichten van het CIB aangevuld met arbeidsrelevante informatie en onder de naam Arbo-Inf@ct doorgestuurd naar bedrijfsartsen en arbeidshygiënist. Inmiddels voorziet Arbo-Inf@ct 462 abonnees van relevante informatie.
- Meerwaarde van de **samenwerking tussen NCvB en CIB** uit zich op verschillende terreinen. De goede samenwerking komt onder andere tot uiting in de totstandkoming van de berichtenservice Arbo-Inf@ct en de gezamenlijke inspanning bij de organisatie van het AMT. Daarnaast levert het NCvB kennis en deskundigheid om de LCI-richtlijnen aan te vullen met arbeidsrelevante informatie.

Al met al een goed resultaat waarmee indirect de gezondheid van werknemers en daarmee ook de bevolkingsgezondheid gebaat is.

1 Inleiding

Sinds 2006 verzorgt het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM de uitvoering van het project 'Infectieziektebestrijding en Werknemersgezondheid', in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Hierbij wordt nauw samengewerkt met het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB).

Afgelopen jaar is er veel gebeurd op het gebied van infectieziekten en bewustzijnvergroting daarvan in de arbowereld. Het RIVM ervoer de meerwaarde van arboprofessionals bijvoorbeeld bij deelname aan Outbreak Management Teams (OMT's). Het Nieuwe Influenza-A (H1N1) en Q-koorts leverden extra werk op, maar ook meer draagvlak in de arbowereld voor infectieziekten én meer draagvlak voor arbeidsomstandigheden in de openbare gezondheidszorg.

Ook was er een goede samenwerking tussen SZW en het CIb. Samen hebben we dit jaar weer een stap gezet in de verdere integratie van arbeidsomstandigheden in de openbare gezondheidszorg.

Deze rapportage geeft een beknopt beeld van de ontwikkelingen die afgelopen jaar in het kader van het project 'Infectieziektebestrijding en Werknemersgezondheid' hebben plaatsgevonden. De hoofdpunten van de verschillende onderdelen zijn beschreven in de hoofdstukken 'Signalering en bestrijding van uitbraken', 'Vormgeven van structuren' en 'Informatievoorzieningen'.

2 Signalering en bestrijding van uitbraken

2.1 Signalen

Het CIb bespreekt systematisch signalen van verhoogde incidentie (verheffingen) en trends in infectieziekten. De signalen komen vooral van GGD'en en betreffen voornamelijk casuïstiek uit de volksgezondheid.

Werknemers vormen een speciale groep binnen de algemene bevolking. Zij kunnen verhoogde blootstellingsrisico's voor infectieziekten hebben door de aard van hun werkomstandigheden. Hun blootstellingsrisico's kunnen dus afwijken van de blootstellingsrisico's van het 'normale' maatschappelijke verkeer. In het kader van werknemersgezondheid en de zorgplicht van werkgevers is speciale aandacht hiervoor gerechtvaardigd. Bij de inzetbaarheid van werknemers moet de werkgever ook rekening houden met individuele eigenschappen die tot een extra risico of verhoogde kwetsbaarheid kunnen leiden.

Om zicht te krijgen op de aard van de daadwerkelijke risico's en het voorkomen ervan heeft het CIb sinds 2001 in het registratiesysteem Osiris opgenomen dat bij melding van een meldingsplichtige infectieziekte wordt gevraagd of werk bij de blootstelling een rol speelde. Sinds 2006 is bovendien een arbeidshygiënist verbonden aan het CIb in het kader van het project 'Infectieziekten en werknemersgezondheid'. Ondersteund door deskundigen binnen het CIb en in samenwerking met het NCvB initieert, ondersteunt en evalueert zij acties binnen de werkwijze van het CIb met het doel (nog) beter zicht te krijgen op specifieke werkgerelateerde signalen bij de meldingsplichtige infectieziekten. Het doel hiervan is om hieruit conclusies te kunnen trekken en aanbevelingen te formuleren die SZW ondersteunen bij het voeren van beleid ter bestrijding van infectieziekten door arbeid. Binnen dit project betekent dit onder andere dat het ministerie van SZW elk kwartaal een overzicht ontvangt van voor werknemers relevante signalen en trends.

Signaleringsoverleg

Wekelijks vindt bij het CIb het Signaleringsoverleg plaats. Tijdens dit overleg worden signalen uit het binnen- en buitenland besproken. Net als het afgelopen jaar zijn zestien signalen (tot april 2010) besproken waarbij werknemers direct betrokken waren óf die van invloed zouden kunnen zijn op de werknemersgezondheid. Dit is 15% van de 104 signalen die in het Signaleringsoverleg zijn besproken.

Zeven van deze arbeidsgerelateerde signalen zijn afkomstig uit Nederland. Drie meldingen betroffen risico's voor werknemers in de gezondheidszorg. Waarbij tweemaal melding werd gedaan dat norovirusuitbraken ook leidde tot zieke werknemers.

Maar ook de niet direct arbeidsgerelateerde signalen hebben relevantie voor de bedrijfsgezondheidszorg en het arbobeleid. De stijgende trend in het aantal tekenbeten en het vóórkomen van de ziekte van Lyme in Nederland heeft ook consequenties voor de blootstelling tijdens werk. Dit betekent namelijk bijvoorbeeld dat een verhoogde alertheid nodig is bij onder andere werknemers in de groenvoorziening en bosbouw.

De internationale arbeidsgerelateerde signalen besproken in het Signaleringsoverleg laten zien dat blootstelling aan zoönosen een risico is voor werknemers (bij ruiming, werk als dierenarts of als bosarbeider, en werken met nertsen en geiten). Ook waren er internationale signalen over militairen die bij hun beroepsuitoefening zijn blootgesteld aan infectieziekten.

LCI-casuïstiek

Bij de Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI) werden van augustus 2009 tot april 2010 738 vragen geregistreerd. 95 vragen (12,5%) gingen over werknemers die tijdens hun werk werden blootgesteld of een infectieziekte opliepen als gevolg van hun werk. Bijna de helft van deze vragen betrof Nieuwe Influenza-A (H1N1) (23 vragen) en Q-koorts (21 vragen). Verreweg de meeste van deze vragen hadden betrekking op medewerkers uit de gezondheidszorg. Andere vragen die regelmatig terugkwamen, waren vragen die betrekking hebben op besmettingsaccidenten, het norovirus en rabiës. De gestelde vragen betroffen met name werknemers uit de zorgsector (32) en werknemers die werken met dieren (28).

Ten opzichte van de voorgaande jaren zijn er relatief veel arbodiensten en bedrijven (34) die vragen hebben gesteld aan de LCI. Slechts 26 arbeidsgerelateerde vragen kwamen via een GGD.

Geen diploma zonder stage

Leerlingen van een Agrarisch Opleidingscentrum moeten voor het behalen van hun diploma een verlosstage doorlopen. Dit wordt op een schapen- of melkgeitenbedrijf gedaan.

Om een goed onderbouwd centraal beleid te formuleren, stelden zij de LCI de vraag of het verantwoord was om stagiaires op Q-koorts-positieve bedrijven stage te laten lopen.

Het antwoord op deze vraag is in nauwe samenwerking met de arbeidshygiënist van het SZW-project en het NCvB tot stand gekomen.

Er is geadviseerd dat op basis van een goede risico-inventarisatie en -evaluatie (RIE) moet worden gekeken welke risico's stagiaires lopen bij een verlosstage, zodat niet alleen met adviezen over Q-koorts, maar ook met andere zoönosen (en alle andere risico's) rekening wordt gehouden. De studenten moeten op de hoogte zijn van de risico's en de beschikking hebben over de juiste beschermingsmiddelen.

Bij Q-koorts-positieve bedrijven wordt afgeraden werkzaamheden te laten verrichten door stagiaires. Op het moment dat een bedrijf geen positieve dieren meer heeft en het bedrijf gereinigd is, wordt er onderscheid gemaakt tussen bedrijven die binnen een straal van 5 km van een besmet bedrijf zijn gevestigd en bedrijven daarbuiten.

Bij het lopen van een stage wordt onderscheid gemaakt tussen stagiaires jonger dan 18 jaar en stagiaires ouder dan 18 jaar. Een stagiair jonger dan 18 jaar mag geen arbeid verrichten waarbij hij kan worden blootgesteld aan Q-koorts (hem en zijn school wordt dus afgeraden werk te verrichten binnen een straal van 5 km van een besmette bron. De stagiair kan daar dus niet helpen bij het aflammeren, melken, mesten, de mesthoop bewerken, mest uitrijden, in een potstal werken, et cetera) (Conform Artikel 4.105 lid 2 uit het Arbobesluit).

Volwassen stagiaires mogen wel werken binnen een straal van 5 km van een Q-koorts besmet bedrijf, maar moeten voldoende bescherming worden geboden. Bovendien moeten zij geïnformeerd worden dat behalve Q-koorts op een bedrijf nog meer infectieziekten van dier op mens overdraagbaar zijn.

Stagiaires met bepaalde individuele risico's en zwangeren wordt afgeraden werkzaamheden te doen op een Q-koorts-positief bedrijf.

Prikaccidenten in de veehouderij

Een huisarts belt de LCI met de volgende casus:

Een varkensboer die naar het spreekuur kwam, had zich de dag tevoren per ongeluk ingespoten met PRRS-vaccin bedoeld voor zijn varkens. Het spuitpistool, dat al voor meerdere varkens gebruikt was, viel uit zijn handen op zijn voet. De vraag van de huisarts is of er nog bijzondere risico's aan dit incident zijn verbonden.

Voor beantwoording van deze vraag heeft de LCI de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) geconsulteerd. Deze meldt dat dergelijke incidenten met regelmaat voorkomen. Er zijn volgens de GD drie aspecten te onderscheiden aan een prikaccident met dierlijk vaccin.

Ten eerste een reactie op het adjuvans. Dit vormt doorgaans het grootste probleem en is afhankelijk van het type vaccin.

Het tweede aspect betreft het werkzame bestanddeel in het vaccin dat in dit geval niet schadelijk voor de mens was omdat humane cellen geen affiniteit hebben met dit virus.

Ten slotte moet men alert zijn op de mogelijkheid van contaminatie met andere agentia door de vervuilde naald.

Het algemeen advies in dit soort situaties is om preventief antibiotica voor te schrijven.

Mogelijk potentiële risico's bij dit prikaccident met gebruikte naalden zijn bijvoorbeeld tetanus, een infectie met *Streptococcus suis* en een kleine kans op vlekziekte. De vlekziekte is een zoönose die wordt veroorzaakt door de bacterie *Erysipelothrix rhusiopathiae* en kan zich manifesteren op de insteekplaats als een zwelling met blauwrode kleur. In de onderhavige casus adviseerde men om naast antibiotica ook de tetanusbescherming van de boer te actualiseren. Ten slotte is de boer gevraagd dit incident via de bedrijfsarts te melden bij het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB). Jaarlijks komen er bij de LCI enkele casussen binnen van veehouders die een prikaccident hebben opgelopen. Deze casus is gepubliceerd in het Infectieziektebulletin van februari 2010.

Dankzij het SZW-project is bij LCI de alertheid ontstaan om dit soort casussen te laten doormelden aan het NCvB. Het NCvB krijgt op deze manier inzicht in casuïstiek die anders onzichtbaar bleef. Nu kan er ruchtbaarheid aan gegeven worden, kunnen arboprofessionals hierin worden geschoold en kan via risico-inventarisatie en -evaluatie en met andere preventieve (voorlichtende) instrumenten de kans op deze vorm van blootstelling worden verkleind.

Signalen uit het buitenland

Behalve het beoordelen van de signalen uit het Signaleringsoverleg worden regelmatig digitale nieuwsbrieven (Health Protection Agency: www.hpa.org.uk; NIOSH: www.cdc.gov/niosh/whatsnew.htm) en diverse websites (ECDC, OSHA, WHO) gescreend om op de hoogte te blijven van (inter)nationale ontwikkelingen op het gebied van infectieziekten en werknemersgezondheid.

2.2 Werknemersgezondheid geïntegreerd in de CIb-werkwijze

Op diverse manieren is werknemersgezondheid een onderdeel geworden van het reguliere werk binnen het CIb. Treffende voorbeelden zijn de toevoegingen van arbeidsrelevante informatie aan de LCI-richtlijnen Infectieziektebestrijding, de aandacht voor de mogelijke werkrelatie bij casuïstiek, de betrokkenheid van arboprofessionals bij het behandelen van deze casuïstiek, de toegenomen aandacht voor werknemersgezondheid in het Signaleringsoverleg en de aanvulling van het registratiesysteem Osiris met specifieke werkgerelateerde vragen.

LCI-richtlijnen

In de handleiding voor auteurs staat vermeld dat in de richtlijn arbeidsrelevante informatie moet worden opgenomen. Van de auteur wordt verwacht dat hij overleg heeft met een bedrijfsarts uit de eigen instelling of werkomgeving om te komen tot aanvulling van 'zijn' richtlijn met arbeidsrelevante informatie. Bijvoorbeeld door het benoemen van de risico's en maatregelen voor werknemers die te maken kunnen krijgen met de betreffende infectieziekte. Het blijkt dat de auteurs vaak niet over voldoende expertise beschikken om de arbeidsrelevante informatie toe te voegen. Om de kwaliteit te waarborgen is het van belang dat de Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde (NVAB) en het NCvB een kwaliteitsgarantie kunnen geven.

Casuïstiekoverleg

Wekelijks is er een bespreking van alle casuïstiek die medewerkers van de LCI hebben beantwoord. Tijdens dit overleg wordt ook besproken of er extra arbeidsgerelateerde adviezen gewenst zijn. Wanneer dit zo is dan wordt een arboprofessional geraadpleegd en worden de adviezen waar nodig aangevuld met arbeidsrelevante informatie.

Osiris

Sinds 2001 is er in Osiris een vraag opgenomen of een patiënt van een meldingsplichtige ziekte de ziekte heeft opgelopen tijdens de beroepsuitoefening. Door initiatieven vanuit het SZW-project heeft de registratiecommissie begin 2009 toestemming gegeven om aanvullende vragen toe te voegen in Osiris over het beroepsmatig oplopen van infectieziekten. Deze vragen worden vanaf augustus 2009 gesteld aan patiënten met een meldingsplichtige infectieziekte. Als het waarschijnlijk is dat een patiënt de ziekte heeft opgelopen tijdens de beroepsuitoefening, worden aanvullende vragen gesteld over het beroep, de sector waar de patiënt werkzaam is en de werkzaamheden die aanleiding kunnen zijn voor blootstelling aan de ziekte.

CIb-Signaleringsoverleg

Signalen uit het signaleringsoverleg worden wekelijks beoordeeld en zodra hierbij werknemers betrokken zijn, wordt dit besproken en wordt bekeken of aanvullende preventieve maatregelen moeten worden getroffen.

2.3 Vragen gesteld door SZW

Door het project Infectieziektebestrijding en werknemersgezondheid heeft SZW toegang tot deskundigen binnen het CIb en arboprofessionals die zich bezig houden met infectieziektebestrijding. Afgelopen jaar heeft SZW drie vragen gesteld waaruit door de samenwerking met verschillende disciplines een goed onderbouwd advies is voortgekomen.

Het Clb heeft SZW geadviseerd over de volgende vragen:

- Dient het Arbobesluit te worden aangepast aan een kwetsbare groep zoals zwangeren bij blootstelling aan *Coxiella burnetii*?
SZW heeft het LCI-advies overgenomen om geen verbodsbepaling op te nemen, en aan het Clb gevraagd een classificatielijst op te stellen van biologische agentia die een zwangerschapsrisico met zich meebrengen.
- Geef een overzicht van de arbeidsgerelateerde infectieziekten die zijn opgelopen door medewerkers met een zorgfunctie.
De achterliggende reden was meer inzicht te krijgen in de infectieziekten waarmee medewerkers in een zorginstelling te maken kunnen hebben. Behalve voor de hand liggende ziekten zoals norovirusinfectie, scabiës en blootstellingsmomenten door prikaccidenten, werd de LCI geraadpleegd over in totaal 47 verschillende infectieziekten.
- Naar aanleiding van het BAO-advies heeft SZW gevraagd een handleiding Q-koorts op te stellen die de werkgevers ondersteunt bij de invulling van hun zorgplicht voor arbeidsomstandigheden, die de informatie die ontsloten wordt richting GGD'en en huisartsen ook beschikbaar maakt voor bedrijfsartsen en die de advisering door arbodiensten eenduidig maakt.

2.4 Surveillancerapport

Voor de derde keer is in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een analyse gemaakt van de arbeidsgerelateerde infectieziekten in het registratiesysteem van meldingsplichtige infectieziekten van het RIVM (Osiris) en de beroepsziektenregistratie van het NCvB.

Osiris geeft een beeld van de meldingen van alle 43 bij de Wet Publieke gezondheid verplicht te melden infectieziekten. Van deze specifieke groep infectieziekten werd 154 keer melding gedaan dat blootstelling in werk opgetreden zou zijn. Hieraan is niet zonder meer een conclusie te verbinden omdat deze, mogelijk causale relatie zich alleen baseert op een antwoord van de patiënt op de vraag 'Is de ziekte het meest waarschijnlijk opgelopen tijdens de beroepsuitoefening?'

Het NCvB registreert (in tegenstelling tot Osiris) alle door bedrijfs- en verzekeringsartsen gemelde beroepsinfectieziekten. De gemelde infectieziekten beslaan dus niet alleen de 43 meldingsplichtige infectieziekten in het kader van de Wet publieke gezondheid, maar alle infectieziekten. Voor een melding onderzoekt de arts geprotocolleerd of er met een hoge mate van zekerheid daadwerkelijk gesproken kan worden van een relatie met werk. Bij het NCvB kwamen 155 meldingen binnen.

Zowel bij het registratiesysteem van het NCvB als bij Osiris zijn er in 2009 33% meer arbeidsgerelateerde infectieziekten gemeld dan in de voorgaande jaren. Deze toename wordt bij Osiris voor een belangrijk deel veroorzaakt door de toename van het aantal Q-koortsmeldingen, maar daarnaast was er ook bij andere infectieziekten een toename in het aantal meldingen te zien.

Bij het registratiesysteem van het NCvB was er vooral een toename van het aantal meldingen van patiënten met darminfecties en het aantal patiënten met Q-koorts.

De mate waarin de meldingen in de twee registratiesystemen overlappen, is niet te achterhalen, omdat de meldingen 'patiënt-anoniem' plaatsvinden. Wel kan gemeld worden dat slechts 26 van de 155 meldingen bij het NCvB het een meldingsplichtige infectieziekte betrof. Onduidelijk is wat er gebeurt met de resterende 128 meldingsplichtige ziekten binnen Osiris waar volgens de patiënt een relatie met werk is. Is die relatie mogelijk toch te zwak, beschikken de patiënten over onvoldoende toegang tot arbozorg en komen de casussen daardoor niet via de arbo bij het NCvB terecht?

De infectieziekten die in 2009 in Osiris het meest gerapporteerd werden als arbeidsrelevant zijn Q-koorts, malaria en hepatitis B. Meer dan de helft van de arbeidsgerelateerde infectieziekten werd gemeld als opgelopen tijdens werkzaamheden in het buitenland.

De meeste gesignaleerde meldingen van infectieziekten in het beroepsziekteregistratiesysteem van het NCvB betroffen werknemers met darminfecties, zoönosen, tuberculose en huidinfecties. Tweederde van de meldingen kwamen van werknemers werkzaam in de gezondheidszorg en welzijnszorg.

In paragraaf 2.2 vermeldden we al het binnen dit project bereikte positieve resultaat dat vanaf augustus 2009 verdiepende arbeidsgerelateerde vragen zijn toegevoegd aan de Osiris-vragenlijst. Deze vragen stellen GGD'en op het moment dat een patiënt een meldingsplichtige infectieziekte heeft opgelopen. Door de uitbreiding van de vragenlijst kan meer gedetailleerd bekeken worden binnen welke sectoren en beroepen blootstellingen aan een infectieziekte kan plaatsvinden en tijdens welke werkzaamheden een infectieziekte kan worden opgelopen. Om hier doeltreffend gebruik van te maken, kan in de toekomst uitgebreider bestudeerd worden in welke sectoren/beroepen een patiënt werkzaam is en tijdens welke werkzaamheden de blootstelling waarschijnlijk heeft plaatsgevonden.

Uit bovenstaande analyse blijkt dat de volgende werknemers een verhoogde kans hebben om tijdens het werk blootgesteld te worden aan infectieziekten:

- werknemers werkzaam in de gezondheidszorg, bij werkzaamheden met diercontacten;
- werknemers die werkzaam zijn in het buitenland of voor het werk reizen naar het buitenland.

3 Vormgeven van structuren

3.1 Samenwerking CIB en NCvB

De goede samenwerking tussen het CIB en NCvB komt onder andere tot uiting in de totstandkoming van berichtenservice Arbo-Inf@ct en de gezamenlijke inspanning bij de organisatie van het AMT. Deze samenwerking leidt ook tot kwaliteitsborging van de arbeidsrelevante informatie in de LCI-richtlijnen infectieziektebestrijding doordat laagdrempelig gebruik wordt gemaakt van arboprofessionals die specifiek deskundig zijn op het gebied van infectieziekten en arbeid en onder andere beschikbaar komen via het netwerk van het NCvB.

Om een optimale afstemming tussen het CIB en het NCvB te realiseren zijn afspraken over de taakverdeling en verantwoordelijkheden tussen NCvB en CIB schriftelijk vastgelegd. Hiermee wil het SZW-projectteam synergie in de informatiestromen bevorderen en taken effectiever uitvoeren. De kennisuitwisseling die is ontstaan als gevolg van dit SZW-project komt de kwaliteit van zowel de advisering door de LCI als door het NCvB ten goede.

3.2 Arbeidsomstandigheden Management Team

Bij een dreigende epidemie kan het CIB een multidisciplinaire groep deskundigen bijeenroepen: het Outbreak Management Team (OMT). De directeur van het CIB is de voorzitter hiervan. De taak van het OMT is om de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) professioneel advies te geven over de aanpak van de infectieziektebestrijding. Het CIB adviseert de minister niet direct, maar via het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (BAO) dat per keer in aansluiting op het OMT georganiseerd wordt.

Dankzij het SZW-project is het afgelopen jaar bij elk OMT en deskundigenberaad een arbodeskundige aanwezig geweest met als doel voldoende arbeidsgeneeskundige en arbeidshygiënische inbreng in het OMT te realiseren. Dat deze bijdrage meerwaarde heeft, blijkt uit de arbeidsrelevante onderdelen in het BAO-advies. Zo is recent geadviseerd een handleiding op te stellen voor werkgevers om werknemers te beschermen tegen blootstelling aan Q-koorts.

Als onderdeel van het SZW-project dragen twee arboprofessionals in respectievelijk de rol van voorzitter en secretaris de verantwoordelijkheid om de meest geschikte arboprofessional af te vaardigen naar het OMT. Om deze arboprofessional te ondersteunen in zijn rol en advies in het OMT zijn diverse bijeenkomsten van het zogenaamde Arbo Management Team (AMT) georganiseerd. Het AMT bestaat uit een kernteam van twee arbeidshygiënisten en twee bedrijfsartsen. Daarom heen zijn diverse deskundigen direct bereikbaar ter consultatie en evaluatie. Momenteel wordt overwogen om een netwerk van overige arboprofessionals te creëren die, afhankelijk van het onderwerp, geraadpleegd kunnen worden. Het ligt daarmee in de bedoeling om in het volgende projectjaar de kwetsbaarheid van het huidige AMT te beperken door een grotere groep arboprofessionals beschikbaar te hebben.

Komend najaar zal de nu beschikbare groep arboprofessionals via een hei-sessie (invitational) bijgeschoold worden, zodat zij zich beter bewust zijn van het belang van het AMT en het OMT, hun mogelijke rol daarin en de processen en groepsdynamiek die daarbij een rol kunnen spelen.

Arbo-Inf@ct

Tijdens de uitbraak van Nieuwe Influenza in 2009 heeft het NCvB gedurende een aantal maanden in samenwerking met het CIB de Inf@ctberichten van het CIB aangevuld met arbeidsrelevante informatie en onder de naam Arbo-Inf@ct doorgestuurd naar bedrijfsartsen en arbeidshygiënisten. Inmiddels voorziet Arbo-Inf@ct 462 abonnees van relevante informatie. Deze berichtenservice is positief ontvangen door de doelgroep omdat deze voorziet in een duidelijke behoefte aan actuele informatie over een dreiging zoals de Nieuwe Influenza pandemie. Afgelopen jaar is de berichtenservice uitgebreid met berichten over Q-koorts. Vanaf mei 2009 zijn ruim twintig Arbo-Inf@ct berichten verstuurd naar arboprofessionals die zich daarvoor hebben aangemeld.

4 Informatievoorzieningen

4.1 Ontwikkeling richtlijnen

Het Clb zorgt er vanaf 2006 voor dat in de landelijke richtlijnen voor de bestrijding van infectieziekten arbeidsrelevante informatie wordt opgenomen. De LCI-richtlijnenbundel Infectieziektebestrijding is in eerste instantie bedoeld ter ondersteuning van de dagelijkse GGD-praktijk. Als resultaat van het SZW-project 'Infectieziekten en werknemersgezondheid' houdt de LCI sinds 2006 systematisch rekening met risico's voor werknemers. Momenteel zijn er 18 richtlijnen waaraan arbeidsrelevante informatie is toegevoegd. Dit betreft de volgende richtlijnen:

- hand-voet-mondziekte;
- polio;
- rabiës;
- aviaire influenza;
- brucellose;
- Q-koorts;
- Lymeziekte;
- hepatitis A;
- norovirusinfecties;
- hiv;
- legionellose;
- hantavirusinfecties;
- ziekte van Pfeiffer;
- kinkhoest;
- cholera;
- babesiosis;
- nieuwe influenza-A (H1N1);
- cryptosporidose.

Gedurende het afgelopen jaar is gewerkt aan de richtlijnen: kinkhoest, cholera, babesiosis, cryptosporidose en de vernieuwde versie van de richtlijn Q-koorts.

In de procedure voor het opstellen en actualiseren van een richtlijn staat expliciet vermeld dat de auteur de richtlijn van arbeidsrelevante informatie moet voorzien, indien nodig in overleg met een bedrijfsarts in zijn of haar werkomgeving.

Om de kwaliteit te waarborgen wordt alle toegevoegde arbeidsrelevante informatie beoordeeld door een arboprofessional van het NCvB of het Clb en tevens door de deskundigen van de LCI. Uiteindelijk wordt de gehele richtlijn vastgesteld in het Landelijke Overleg Infectieziektebestrijding.

4.2 Ontwikkelen toolkits

Het Voorlichtingscentrum van het RIVM stelt het CIB-voorlichtingsmateriaal over infectieziekten via internet beschikbaar voor professionals en publiek. In totaal zijn er negen zogenaamde toolkits ontwikkeld over het thema infectieziekten:

- Q-koorts;
- scabiës;
- zwangerschap en infecties;
- teken en lyme;
- griep-verkoudheid;
- voedselinfecties;
- grip op griep;
- griepvaccinatie;
- HPV-vaccinatie.

Deze toolkits zijn te vinden op de website <http://toolkits.loketgezondleven.nl/>.

Ook bedrijven en arbodiensten kunnen gebruik maken van deze voorlichtingsmaterialen.

Als resultaat van het SZW-project wordt er altijd een bedrijfsarts betrokken bij de totstandkoming van de toolkits over infectieziekten. In 2009 is de toolkit scabiës ontwikkeld. Winst is dat deze toolkit ingaat op vragen van werknemers over scabiës, zoals werkhervatting en beschermende maatregelen om scabiës te voorkomen.

4.3 Publicaties in vakliteratuur

Een publicatie over infectieziekten op kinderdagverblijven en de risico's voor medewerkers is op dit moment in ontwikkeling.

RIVM

Rijksinstituut
voor Volksgezondheid
en Milieu

Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl